

NINA ARBORE, DOAMNĂ A ARTELOR FRUMOASE ROMÂNEȘTI

Tudor BRAGA

NINA ARBORE, THE LADY OF THE ROMANIAN FINE ARTS

Talented, educated and skilled, she has developed in a true protagonist of interwar Romanian fine arts. As an artist of oil and water paintings, fresco and mosaic, with multiple techniques of drawing and engraving, she has succeeded due to the strength of her skills and experience, her vision and sensitivity. Along with her fellow artists, she is the founder of the Syndicate of Fine Arts; she has significantly contributed to the re-registration of the craftsmen society from Basarabia – the Society of Fine Arts from Basarabia. Since late 1940s to the mid-1960s, her work is gradually reintroduced into the cultural circuit. The approaches signed by art critics, T. Stavila, but especially by Gh. Vida, who has edited the first monograph on the work and activity of Nina Arbore - Gh. Vida. Nina Arbore. [Monograph-album]. - Ch., ARC ed. Basarabia Masters of the twentieth century, 2004. – 80 p. + It. – suggest the genuine approach of what Nina Arbore signifies for the Romanian art and the development of the twentieth century culture.

Nina Arbore. *Autoportret*, ulei pe pânză, 820 x 655 mm, 1937. Colecția Muzeului Municipiului București

Nina Arbore. *Portretul tatălui meu (Zamfir Arbore)*, ulei pe pânză, 895 x 650 mm [1914-1917]. Colecția Muzeului Național de Artă al României

În 1916 Nina Arbore, împreună cu artistele Cecilia Cuțescu și Olga Greceanu, fondează la București asociația „Femeile pictore și sculptore”, sprijinită de reginele Elisabeta și Maria. Creațiile afiliate ei vor fi cunoscute sub numele de „Generația 1916”. Toate au fost supranumite ulterior și „doamne ale picturii românești”.

Născută la București la 8 ianuarie 1889, mezina lui Zamfir și a Ecaterinei, Nina Arbore s-a format într-un mediu propice cărții și artelor. Își face studiile liceale la București, timp în care exersează la desen și acuarelă cu viitorul mareșal și prim-ministru al României, Alexandru Averescu, atunci prin filiera Școlii Superioare de Război. Urmează școlirea privată în atelierul pictorului Nicolae Vermont.

Pentru calificare profesională, se înscrie în clasa profesorului Angelo Jank (1868 - 1940), la Academia din München care a revoluționat gusturile și criteriile activităților artistice și estetice, și-a acreditat prestigiul de instituție antrenată să promoveze un limbaj inovator în creația artistică contemporană. A urmat de asemenea cursurile profesorilor – creatori de referință în epocă, Wilhelm von Debschitz și Albert Weisgerber. A căpătat cunoștințe și experiență în domeniul desenului și picturii, inclusiv al frescei, al ilustrării și tehnicilor de gravură.

La Paris, a frecventat Școala de pictură din atelierul lui Henri Matisse. Maestrul acestei instituții

Henri Matisse. *Je românească*, 1940, ulei pe pânză, Muzeul de Artă Contemporană G. Pompidou

sublima creația drept „bucuria de a trăi”, formulă de sinteză, – la confluența considerării toposurilor inerente artei franceze, artei arabe și icoanei ruse. Prin faptul particular că discipola a răspuns maestrului să-i servească model, a rezultat nu numai elaborarea unui portret al Ninei Arbore (achiziționat în colecția Serghei Shchukin din Moscova), ci și deschiderea unei perspective pentru abordări în reluare a temei „ie românească”, inclusiv realizarea unor capodopere definitorii pentru creația lui Henri Matisse [vezi: I. Jianu. *De vorbă cu d-na Nina Arbore despre femeile pictore.*//*Rampa*. – Buc., 23 decembrie 1927]. Exaltarea culorii pure, respingerea perspectivei și a valorilor promovate de arta clasică îmbrățișate de opera lui Matisse pot fi urmărite pe tot parcursul carierei Ninei Arbore, fără a fi transformate în excese, notează Gheorghe Vida: „Contactul cu viziunile novatoare din efervescentul mediu artistic parizian îi prilejuiesc Ninei Arbore cunoașterea și analizarea diferitelor viziuni artistice emergente și a diferitelor curente aflate în competiție. Demersul creator al artistei se revendică din inovațiile aduse de simbolism, expresionism și fovism, pe care le aplică moderat, cerebral unei arte inspirate dintr-o constantă căutare a idealului formal”.

Tatăl său, Zamfir Rally-Arbore, numit și Zamfir C. Arbore (1848 – 1933), după ce, antrenat în disputele politice, a servit stânga europeană, către anul 1877 s-a stabilit în România. A fost angajat la

arhivele statului, șef al serviciului statistic de pe lângă primăria București, profesor la Școala Superioară de Război, unde între alții l-a avut discipol pe basarabeanul Alexandru Averescu. Se afla în relații de încredere cu renumiți oameni de creație și militanți politici precum B.P. Hasdeu, Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Constantin Stere, Pan Halippa, Christian Racovschi, Lev Troțchi, Milița Petrașcu. În 1920 a fost ales senator din partea Basarabiei. A fost distins cu Premiul Academiei Române pentru Basarabia în secolul al XIX-lea, București, 1898.

Sora Ninei Arbore, Ecaterina, a studiat medicina la București și la Sanct Petersburg, unde a lucrat doi ani în laboratorul renumitului savant Ilia Mecinikov, unul din creatorii științei imunității. A publicat multiple materiale cu subiecte vizând igiena socială și cultura politică. A plătit și ea tribut utopiilor socialiste. La preluarea puterii de stat de bolșevici în 1917 în Rusia, deține funcții de răspundere în Comintern. Cum însă revoluțiile stângiste sunt ingrate și își devorează membrii-fondatori și copiii, în 1937, devine victimă a epurărilor staliniste.

Viața Ninei Arbore a urmat cu totul alt traseu. Debutază cu trei lucrări: *Pălăria verde*, *Portret*, *Un bătrân*, la Salonul Oficial al Artiștilor în Viață, București, 1912. După studiile din Occident, în 1914,

Nina Arbore. *Portret de bărbat*, ulei pe carton, 970 x 690 mm, 1925. Fragment. Colecția Muzeului Național de Artă al României

revine în țară, unde și-a desfășurat activitatea până la sfârșitul vieții.

Talentată, instruită și cultă, s-a constituit într-o adevărată protagonistă a artelor frumoase românești. Artist plastic realizat prin pictură cu culori de ulei și de apă, prin frescă și mozaic, prin multiple tehnici ale desenului și gravurii, se impune, după

cum o caracteriza critica timpului, prin soliditatea meșteșugului și măiestriei, prin poeticitatea viziunii și sensibilitate. Creațiile ei, categoric depășind cadrul de la care a pornit la debut, alături de cele semnate de colegele sale, Rodica Maniu Mütznner, Michaela Eleutheriade, Lucia Dem(etriade) Bălăcescu, Cecilia Cuțescu-Storck, Mina Byck-Wepper, Nuni Dona, Nutzi Acontz, Elena Popeea, Magdalena Rădulescu, sunt etalate frecvent la prestigioase expoziții din țară și din străinătate.

A fost o prezență constantă și agreabilă la Saloanele Oficiale ale vremii și la alte expoziții de grup, de răsunset în epocă: Arta română, Arta nouă, Grupul nostru, Expoziția internațională de la Barcelona, Expoziția de artă futuristă de la Roma. Este activă, inovatoare, atât la configurarea unui discurs plastic distinct, cât și la organizarea procesului creator. Valorifică potențialul comportat de culoare în îmbinare cu desen și cu sugestia unui modelaj clasic, care în accepția pictoriței a căpătat forma de apoftegmă: „Urâsc tot ce-i vulgar și insistent, caut măreție și seriozitate clasică”.

În pictură, îndeosebi în genul portretului, a contribuit, indubitabil, prin originalitate, prospețime și sonoritate cromatică, la sporirea patrimoniului artistic. În ce privește natura statică, florile – unul dintre aspectele ei esențiale, – „ocupă un rol central

Nina Arbore. *Oraș*, xilogravură, 185 x 155 mm, [Nr. 3 din tirajul de 15 exemplare], 1934. Colecția Bibliotecii Academiei României

în repertoriul tematic al Ninei Arbore. Atitudinea artistei în fața acestei teme este una contemplativă, păstrând totdeauna interesul pentru subiect, chiar și atunci când florile par un pretext pentru un exercițiu cromatic, aidoma lui Matisse”. (Gh. Vida)

Colaborează cu desene și gravuri cu tematică socială la publicațiile *Adevărul literar și artistic*, *Cuvântul liber*.

Secundată de pictorii basarabeni V. Manoli, I. Filatiev și V. Ivanov, execută în frescă, tempera și mozaic/ulei, lucrările monumentale la Bis. *Sf. Împărați Constantin și Elena*, Constanța (1936-1937), și la Biserica *Sf. Ilie Tesviteanul*, Sinaia (1938-1939), acestea constituind un prinos înnoitor, neo-bizantin, marcat de originalitate pentru atare gen de creație din prima jumătate a secolului al XX-lea – în primul rând prin amplificarea rolului tandemului: componente grafice și cele cromatice.

Cu o altă Mare Doamnă a picturii românești, Olga Greceanu, învederează solidaritate la înființarea Sindicatului Artelor Frumoase, totodată, deschid împreună o expoziție la New York, unde câștigă simpatia soției lui Roosevelt. Operele i-au fost incluse în multiple colecții publice: Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Colecțiilor de Artă, București, Muzeul Municipiului București, Biblioteca Academiei Române s.a. A fost profesor în învățământul artistic (Academia Artelor Decorative, 1926-1927.

După reînregistrarea societății artiștilor plastici din Basarabia – Societatea de Belle Arte din Basarabia – Nina Arbore conlucrează alături de August Baillayre, Vasile Cijevschi, George Petrașcu, Milița Petrașcu, Alexandru Plămădeală ș.a., la viața artistică de la Chișinău, simultan antrenează plasticieni originari din Basarabia în acțiuni de creație în alte centre culturale din România. Creația Ninei Arbore a beneficiat din capul locului de abordări pertinente și docte ale unor colegi și critici de artă ca Nicolae Tonitza, George Oprescu, Marcel Iancu, Ionel Jianu, Alexandru Plămădeală.

După punerea într-un con de umbră, de la finele anilor 1940 până la mijlocul anilor 1960, opera sa, treptat-treptat, este repusă în circuitul cultural. Abordările semnate de criticul de artă Tudor Stăvilă, dar, în mod deosebit, de Gheorghe Vida, care a editat o primă monografie despre opera și activitatea Ninei Arbore – Gheorghe Vida. *Nina Arbore*. [Monografie-album]. – Ch., Editura ARC. Maeștri basarabeni din secolul XX, 2004. –80 P. + il. – înseamnă o apropiere de obiectul și subiectul nostru, de dimensiunea adevărată a ceea ce înseamnă și poate să însemne Nina Arbore în arta românească și în dezvoltarea culturii secolului al XX-lea.

Bibliografie:

Vida, Gheorghe, „Nina Arbore / Maeștri Basarabeni din Secolul XX”, ed. Arc, Chișinău, 2004.

Nina Arbore împreună cu pictorii I. Filatiev și Victor Ivanov pe șantierul Bis. *Sf. Împărați Constantin și Elena*, Constanța. 1936. Fotografie din colecția Tudor Stăvilă